

CAPACITATEA PĂRȚILOR DE A ÎNCHEIA TRATATE INTERNAȚIONALE

Author: Nicolae PLOEȘTEANU*

Author: Adrian BOANTĂ**

***Abstract:** The paper approaches the capacity of legal entities to conclude treaties. Besides well known international actors i.e. states, this paper deals with the capacity to conclude treaties of some rather controversial entities.*

***Keywords:** International Treaties, Capacity, States, to conclude.*

***JEL Classification:** K33*

1. Preliminarii

Capacitatea părților poartă asupra validității tratatului internațional deoarece, în mod firesc, angajarea statului sau a altei entități este dependentă întotdeauna de existența unei aptitudini atribuite, justificarea acestei aptitudini fiind dată de dreptul natural ori de dreptul pozitiv, opiniile autorilor fiind împărțite cu privire la acest ultim aspect.

Dreptul pozitiv nu conține o reglementare exhaustivă și unitară a materiei capacității de a încheia tratate, întâlnindu-se doar reglementări disparate, directe¹ sau indirecte.

În general autorii de drept internațional insistă asupra ideii că „încheierea tratatelor reprezintă una dintre cele mai vechi și cele mai caracteristice manifestări ale independenței sau suveranității din partea statelor”².

În dreptul internațional, timpul istoric și-a pus amprenta specifică și asupra sferei entităților cu capacitate de a încheia tratate. Se observă existența, într-o primă etapă, a concepției (devenită tradițională) că *ius tractum* este un drept specific și exclusiv al statului, pe care și-l exercită „fie individual, fie acționând colectiv prin organizații internaționale publice, adică prin organizații de state create prin tratate”³. În aceeași direcție de abordare a problemei capacității nu s-a acceptat ideea de a avea dreptul de a

* Ph.D. Candidate, Assistant Professor, “Petru Maior” University of Târgu-Mureș, Romania.

** Assistant, “Petru Maior” University of Târgu-Mureș, Romania.

¹ Potrivit articolului 6 din Convenția de la Viena (1969) „orice stat are capacitatea de a încheia tratate”.

² McNair, D., *The Law of Treaties*, p. 35 - citat de Ecobescu, N., Duculescu, V., *Dreptul tratatelor*, p. 22.

³ Oppenheim, L., *International Law. A Treatise*, Ed. Arnold McNair, Longmans, Londra, 1928, pp. 883-884, citat de Anghel, I.M., *Dreptul tratatelor*, I, p. 248.

încheia tratate statele pe semi-suverane, afirmându-se că această capacitate este extrem de restrânsă, iar câteodată chiar suprimată⁴. S-a fundamentat deseori această capacitate pe ideea de independență a unui stat; dreptul de a negocia și de a contracta ar fi o consecință a manifestării independenței statelor, alături de alte drepturi cum sunt dreptul la acțiuni coercitive și război; dreptul de reprezentare sau delegație; dreptul de egalitate; dreptul la respect mutual; dreptul la comerț⁵. Teoria nu mai corespunde într-o măsură substanțială.

Chiar dacă se poate vorbi de o limitare a lui *ius tractum*, iar alții chiar de inexistența acestuia, sau lipsa de efectivitate a exercitării acestei capacități, atunci când ne referim la state care nu sunt suverane sau pe deplin independente, respectiv la alte entități decât statele, totuși abordarea trebuie făcută prudent deoarece dreptul internațional corespunde într-o măsură directă transformărilor din cadrul comunităților internaționale, iar acestea sunt numeroase. În literatură⁶ s-a considerat capacitatea de a încheia tratate ca decurgând, în mod inerent, din calitatea de subiect de drept internațional. Într-un context apropiat s-a subliniat⁷ că „*ius tractum*” al statelor este erodat din două direcții:

- apariția și înmulțirea organizațiilor internaționale⁸, îndeosebi a organizațiilor supranaționale⁹;
- procesul de fragmentare a statelor¹⁰.

Pe de altă parte, numărul entităților care au calitatea de subiect de drept internațional variază în funcție de evoluția relațiilor internaționale, dar și de transformările ce au loc în cadrul dreptului internațional.

Subiectele principale ale tratatelor sunt statele, regula fiind că acestea pot încheia absolut orice fel de tratate, fiind ținute doar la respectarea regulilor dreptului internațional relative la validitatea¹¹ tratatului internațional. În anumite situații această capacitate este limitată, ca urmare a unor împrejurări obiective care exclud încheierea unor tratate, cum este situația neutralității permanente sau, uneori, apartenența la o federație. În ce privește organizațiile internaționale, în general, capacitatea acestora este limitată la obiectivele fiecărei organizații în parte.

Există situații când la încheierea unui tratat participă un subiect de drept recunoscut în cadrul comunității internaționale. Întrucât această participare echivalează uneori cu exercitarea *de facto* a lui *ius tractum*, statele participante pot menționa în cuprinsul actului dacă acesta are valoare de recunoaștere a acestuia sau faptul că nu are. Dacă nu prevăd nimic în acest sens atunci prin încheierea tratatului se creează prezumția recunoașterii¹².

⁴ Le Fur, L., *Précis de droit*, p. 208.

⁵ Fauchille, P., *Traité de droit*, p. 461.

⁶ Molea, M.C., *Dreptul tratatelor*, p. 83.

⁷ Gautier, P., Verhoeven, J., *Essai sur la définition des traités entre états: la pratique de la Belgique aux confins du droit des traités*, Émile Bruylant, Bruxelles, 1993, p. 102; Anghel, I.M., *Dreptul tratatelor*, I, p. 247.

⁸ Consecința înmulțirii organizațiilor internaționale este faptul că tot mai multe domenii apar reglementate, astfel că, inevitabil se produce o interferență complexă între atribuțiile și competențele statelor și cele ale organizațiilor internaționale.

⁹ Organizațiile internaționale preiau din competența statelor, atât în perioada desfășurării integrării, cât și ulterior până la definitivarea integrală.

¹⁰ Federalizarea accentuată sau mai puțin accentuată a unor state presupune transferul unor competențe suverane statelor din cadrul federației.

¹¹ McNair, D., *The Law of Treaties*, p. 35.

¹² Openheim, L., *International Law*, pp. 883-884; astfel recunoașterea poate fi expresă sau tacită, iar întreținerea de relații diplomatice ori încheierea de tratate cu o entitate separată în cadrul unui stat, dar care luptă pentru cucerirea independenței, echivalează cu recunoașterea tacită (chiar implicită, n.a.) – Le Fur, L., *Précis de droit*, p. 329.

Nu sunt tratate internaționale actele intervenite între persoane fizice sau persoane juridice, pe de o parte, și un stat pe de altă parte, precum nici acordurile dintre persoane juridice din state diferite¹³.

Problema capacității de a încheia tratate vizează următoarele entități juridice: statele suverane și independente (statele unitare, statele federale, confederațiile de state, uniunea personală, uniunea reală de state), statele dependente, statele cu neutralitate permanentă, organizațiile internaționale, popoarele care luptă pentru eliberare, Sfântul Scaun.

2. Statele suverane și independente

Se poate spune că statele suverane și independente sunt subiecte directe și nemijlocite ale dreptului internațional, cu capacitate deplină, fiind apte să se manifeste independent în relațiile internaționale, stabilind raporturi juridice.

În practica internațională și în doctrina juridică se pune și problema care state anume sunt suverane și independente, ori dacă suveranitatea unora nu este limitată de împrejurări obiective sau chiar auto-limitată. Existența unor situații deosebite are ca și consecință repercusiuni asupra capacității de a încheia tratate internaționale. În acest context apare distincția¹⁴ dintre statele unitare¹⁵ suverane și independente, statele federale, confederațiile de state, uniunea personală, uniunea reală de state, statele dependente, statele cu neutralitate permanentă.

În cazul statelor compuse se pot identifica mai multe state alcătuitoare, care uneori își pierd suveranitatea lor externă, păstrându-și în general, dar în parte, suveranitatea lor internă. Statele compuse se pot grupa în două categorii¹⁶: asociațiile de state și ierarhiile de state. În categoria asociațiilor de state se includ: misiunile personale, misiunile reale, confederațiile de state, statele federale.

3. Uniunea personală desemnează asociația de state reprezentată de un monarh unic, fiecare stat din cadrul asociației păstrându-și deplină suveranitatea internă și externă. Exemple de uniuni personale sunt¹⁷: Marea Britanie și Hanovra (1714-1837)¹⁸; Marele Ducat de Luxemburg¹⁹ și Țările de Jos (1815 la 1890); Belgia și Congo²⁰ (1885-

¹³ Spre exemplu, *Red Line Agreement*, din 31 iulie 1928, intervenită între câteva companii petroliere private, cu privire la delimitarea zonelor de influență în Orientul Apropiat – Geamănu, G., *Dreptul internațional*, p. 480.

¹⁴ La baza acestei distincții stă în principal modul în care se poate înfățișa puterea de stat constituită pe un teritoriu determinat.

¹⁵ Un stat apare ca fiind unitar în sensul dreptului internațional public atunci când în raporturile sale cu alte state acesta acționează ca subiect unic de drept internațional.

¹⁶ *Idem*, 224; în cazul asociațiilor de state, suveranitățile diferitelor state alcătuitoare sunt egale între ele, în timp ce în categoria ierarhiilor de state există deosebiri între suveranitățile statelor alcătuitoare, unul dintre aceste state având o poziție predominantă.

¹⁷ Drăganu, T., *Drept constituțional*, p. 224, unde este citat de Lapradelle, A., *Cours de droit constitutionnel*, Paris, 1912, pp. 46-47.

¹⁸ Această uniune personală a luat sfârșit odată cu urcarea pe tron a reginei Victoria în 1837. Statul Hanovra nu admitea succesiunea la tron a unei femei, decât în situația inexistenței vreunui succesor de sex masculin în toate liniile. În această formă de uniune fiecare stat avea propria lege succesorală (la tron), astfel încât atunci când acestea nu au mai coincis, uniunea a luat sfârșit; a se vedea Le Fur, L., *Précis de droit*, p. 70.

¹⁹ Cazul Olandei și a Marelui Ducat de Luxemburg a luat sfârșit, ca existență de uniune personală, în 1890 odată cu venirea la putere în Olanda a reginei Wilhemine. Ducatul Luxemburg excludea la acea dată femeile de la succesiune.

²⁰ Exemplul Belgiei și Congo este mai deosebit, deoarece situația Congo-ului a fost multă vreme particulară în ce privește consacrarea sa în dreptul internațional, respectiv asimilată cu un fel de proprietate privată a regelui Belgiei, Leopold II. Congo fusese descoperit de Stanley; ulterior s-a creat Asociația Internațională a Congo-ului care a fost recunoscut ca un stat

1908); Neuchâtel și Prusia²¹; Marea Britanie și India²² după 1877; Rusia și Finlanda, anterior anului 1917; Danemarca și Islanda²³ (1907-1918); Austria și Ungaria (1848)²⁴; Norvegia și Suedia²⁵; Lituania și Polonia²⁶ (1386-1569).

4. Uniunea reală este alcătuită din cel puțin două state aflate sub suveranitatea unui singur șef de stat, statele păstrându-și și în interior o personalitate distinctă²⁷, dar din punct de vedere extern formând un singur stat. Între exemplele de uniuni reale menționate în literatură, întâlnim: Uniunea Austro-Ungară²⁸ (1867-1908); Lituania și Polonia²⁹ după 1569, Norvegia și Suedia³⁰ (1815-1905); Rusia și Finlanda³¹ (1867-1917); Anglia, Scoția și Irlanda³²; Danemarca și Islanda³³; Muntenia și Moldova³⁴ (1859-1862).

independent de Conferința de la Berlin din 1885. Din acel moment statul independent Congo s-a aflat în cadrul unei uniuni personale cu Belgia. În anul 1908 regele Leopold al Belgiei a anexat Congo la Belgia în temeiul unei legi belgiene din 1908, prin care se făcea aplicația unei idei patrimoniale decurgând din suveranitate, într-un mod foarte „interesant”; pentru mai multe amănunte vezi Errera, P., *Traité de droit public belge: droit constitutionnel: droit administratif*, Giard & Brière, Paris, 1918.

²¹ O uniune personală care a reunit principatul Neuchâtel (Elveția) și Prusia, luând sfârșit prin tratatul de la Paris din 26 mai 1857.

²² Unii autori au apreciat că după 1 ianuarie 1877 a existat o uniune personală între Marea Britanie și Imperiul Indiilor, iar regele Marii Britanii și Irlandei de Nord era în același timp împăratul Indiilor – a se vedea Rivier, A.P.O., *Principes du droit des gens*, I, [Arthur Rousseau](#), Paris, 1896, p. 95; opinia că ar fi existat o uniune personală este semnalată în doctrină – a se vedea Despagnet, F., *Cours de droit international public*, ed. Ch. de Boeck, [Recueil Sirey, Paris](#), 1910, p. 101.

²³ Având un caracter temporar, uniunea personală s-a constituit în 1907 în urma unei decizii a comisiei constituită în 1907 de regele Danemarcei.

²⁴ În perioada 1848-1867 între Austria și Ungaria s-a ivit o situație deosebită, conferind celor două caracterul unei uniuni personale. După revoluția din 1847, Dieta Ungară trimite la Viena o delegație care cere împăratului o serie de drepturi pentru națiunea maghiară. Concomitent Dieta votează toate reformele cerute de Partidul Liberal, iar Guvernul de la Viena acceptă cererile delegației, printre care mutarea Dietei de la Presburg (Bratislava) la Pesta și acceptă sesiuni anuale.

²⁵ Sunt exemplificate Austria și Ungaria, respectiv Norvegia și Suedia, de către unii autori care neagă caracterul real al acestor uniuni – a se vedea Bidermann, H.J., *Die rechtliche Nature der österreichisch-ungarischen Monarchie*, Funck-Brentano et Sorel, Paris, 1877, p. 39.

²⁶ În 1386 ducele Lituaniei, Jagellon, s-a căsătorit cu regina Poloniei, Hedroige, rezultând o uniune personală între Polonia și Lituania, uniune ce a luat sfârșit în 1569 prin Tratatul de la Lublin, transformându-se în uniune reală.

²⁷ Alexianu, G., *Curs de drept constituțional*, I, Casei Școalelor, București, 1930, p. 152; statele alcătuitoare ale uniunii reale au o constituție, legi și administrație proprie, au guvern propriu. Dieta votează legile organice ale noului stat, numite „legile de la 1848”. După această dată, până la 1917 între cele două state apar deseori tensiuni.

²⁸ Această uniune reală s-a înfăptuit în anul 1867 în baza Compromisului de la acea dată, intervenit între Austria și Ungaria, prin care cele două sunt declarate state distincte, egale în drepturi, supuse aceluiași suveran: împărat în Austria și rege apostolic în Ungaria. Acestea aveau un „guvern” comun pentru afacerile străine.

²⁹ Este menționată ca fiind o uniune personală între anii 1386 până în 1569 când prin tratatul de la Lublin a fost transformată într-o uniune reală; a se vedea Fauchille, P., *Traité de droit*, I, p. 234.

³⁰ Actul lui Karl al XIII-lea din 6 august 1815 a reunit Norvegia și Suedia sub același sceptru. În 1905 cele două state s-au despărțit. Totuși în perioada uniunii fiecare stat a avut guvernarea și legislație proprie cu parlamente și ministere distincte. Opiniile autorilor diferă cu privire la caracterul personal al uniunii ea fiind considerată a fi mai degrabă o uniune reală sau o federație - Le Fur, L., *Précis de droit*, p. 71.

³¹ Deși există puncte de vedere diferite, unii autori consideră că Rusia și Finlanda au alcătuit o uniune reală între anii 1867-1917; Brie, S., *Theorie des Staatenverbindungen*, Grass, Barth Co., Breslau, 1886, lxx și lxxx; Despagnet, F., *La question finlandaise au point de vue juridique*, Paris, 1901, p. 77.

³² A se vedea Fauchille, P., *Traité de droit*, I, p. 239.

³³ În perioada interbelică este amintită ca singurul caz de uniune reală cunoscut după 1918; Le Fur, L., *Précis de droit*, p. 72.

³⁴ Apreciată de unii autori ca fiind o uniune reală, prin alegerea la 24 ianuarie 1859 a lui Cuza ca domn al ambelor țări, în timp ce Convenția de la Paris recunoștea fiecăreia o adunare legislativă și putere executivă proprie. În 1862 se transformă în stat unitar, domnitorul Cuza formând un singur parlament pentru ambele principate – a se vedea Alexianu, G., *Curs de drept*, p. 154.

5. Confederația de state³⁵ se caracterizează prin aceea că statele alcătuitoare își păstrează suveranitatea internă și externă, dar acționează în comun, urmărind aceleași obiective de securitate internațională și înflorire economică, sens în care de comun acord încheie un tratat. Confederația³⁶ își stabilește acțiunile de politică externă prin intermediul unei Diete, care este o adunare de diplomați. Hotărârile dietei se iau pe baza de acord între toți membrii acesteia, dar ele nu devin obligatorii pentru fiecare stat alcătuitor, decât după ce sunt aprobate de organul competent din fiecare stat federal.³⁷

Forma confederativă de state este alcătuită între anii 1815-1866 în cazul așa numitei Confederații germane³⁸, până în anul 1799 în cazul Cantoanelor elvețiene³⁹, între anii 1781-1787 în cazul Confederației celor treisprezece state americane⁴⁰, Republica Provinciilor Unite a Țărilor de Jos⁴¹ și Imperiul Britanic⁴².

Astfel, cum remarca profesorul Tudor Drăganu „*forma de stat confederal aparține nu numai trecutului, dar se pare și viitorului. Astăzi se vorbește tot mai mult de o viitoare confederație europeană*”⁴³.

6. Statul federal este o asociație de state, ce-și transferă și în parte suveranitatea internă către organele federale, iar suveranitatea externă a fiecăruia dintre acestea se contopește într-o nouă suveranitate comună. Statul federal este condus de un organism central și este superior suveranității tuturor statelor din federație. Statul federal nu admite participarea unui stat doar cu o porțiune de teritoriu în federație, dar, totodată, nici unul dintre state nu poate câștiga o porțiune de teren în dauna altuia⁴⁴. Sunt amintite ca exemple

³⁵ A se vedea Fauchille, P., *Traité de droit*, I, p. 242; există două sisteme principale privitoare la caracterizarea formei confederative, susținându-se pe de o parte că statul confederat nu are personalitate morală, în timp ce al doilea sistem privește confederația ca o persoană morală de drept public; a se vedea de Lapradelle, A., *Cours de droit*, p. 50; Borel, E., *Etude sur la souverainete de l'Etat federatif*, Berna, 1886, p. 65.

³⁶ Ca formă de stat a fost apreciată ca o asociație mai mult politică decât juridică; Fauchille, P., *Traité de droit*, p. 242.

³⁷ Pentru amănunte a se vedea Alexianu, G., *Curs de drept*, 164; Drăganu, T., *Drept constituțional*, p. 225.

³⁸ Confederația germană s-a înființat prin articolul 53 și urm. din Actul Final al Congresului de la Viena, din 9 iunie 1815, fiind completat substanțial prin actul adițional din 15 mai 1820. A fost o asociație de peste 30 de state formată din regatul Prusiei, imperiul austriac și regatul Danemarcei, constituită sub imperiul unor preocupări de ordin pur politic. Ca urmare a unor lupte desfășurate între state ale confederației în 1866, prin articolul 4 al tratatului de la Praga din 23 august s-a pronunțat dizolvarea Confederației.

³⁹ Elveția a fost recunoscută ca stat autonom prin tratatele de la Westsphalia (1648). La acea dată exista o confederație de treisprezece cantoane. În 1718 alte șase cantoane intră în confederație. După 1798 intervin o serie de schimbări mai mult sau mai puțin *de facto*, războaie civile, care afectează ținuturile helvetiche. Conferința de la Viena din 1815 consacră tot un statut de Confederație pentru majoritatea cantoanelor. Prin Constituția federală din 1848 federația de state trece la statutul de stat federal; a se vedea Bluntschli, J.C., *Geschichte des schweizerischen Bundesrechtes von den ersten ewigen Bünden bis auf die Gegenwart*, Stuttgart, 1875.

⁴⁰ La 4 iulie 1776 se proclamă independența celor 13 State Unite ale Americii, iar în 9 iulie 1778 se elaborează pactul de Confederație și perpetuă unire, intrat în vigoare în 1781. Consiliul de delegați ai Statelor (Congresul) are dreptul de război și pace, dreptul de legație și dreptul de a reprezenta confederația. Confederația durează până la adoptarea Constituției din 1787, după care Statele Unite au o organizare de stat federal.

⁴¹ Provinciile Unite ale Țărilor de Jos au avut organizarea unei confederații de state între 1580 și 1795; a se vedea Fauchille, P., *Traité de droit*, p. 245.

⁴² Unii autori apreciază că după primul război mondial Imperiul Britanic s-a apropiat de o confederație de state, având în vedere marile colonii cu guvernare proprie: Canada, Terra-Nova, Africa „australă”, Federația australiană, Noua Zeelandă; *idem*.

⁴³ Drăganu, T., *Drept constituțional*, p. 225.

⁴⁴ Alexianu, G., *Curs de drept*, p. 166.

de state federale: Mexicul, Columbia, Brazilia, Republica Argentina, Statele Unite ale Americii de Nord⁴⁵, Elveția⁴⁶, Germania⁴⁷, Marele Imperiu Britanic⁴⁸, URSS⁴⁹.

7. *Statele dependente*⁵⁰ sunt întâlnite sub diverse forme, cum sunt următoarele: statul vasal, statul protejat, dominiile britanice, teritoriile sub mandat și statele sub tutelă internațională.

7.1. *Statul vasal*⁵¹ are suveranitatea știrbită prin aceea că față de un alt stat, denumit stat suveran, are obligații militare și bănești, în schimbul cărora i se oferă protecție. În materie de tratate internaționale, militare și politice, statul vasal nu are capacitatea deplină ci este nevoit să acționeze în consecvență cu statul suveran. În plus, deseori, statul suveran intervine în ordinea internă a statului vasal. Acesta din urmă, uneori, nu are dreptul de a bate monedă⁵².

Se apreciază că *de iure* în prezent vasalitatea aparține istoriei. Istoria amintește situații de vasalitate des întâlnite în raporturile câtorva țări europene față de imperiul otoman. Teritoriile românești s-au aflat în diferite perioade istorice în raporturi de vasalitate cu Poarta Otomană⁵³. Alte situații renumite, de vasalitate, sunt Serbia din 1856 până la 1878, Bulgaria între 1878 și 1908, Egiptul între 1840 și 1914, Creta între 1899-1913, Coreea față de China din secolul al XVII-lea până în 1895. Starea de vasalitate afectează capacitatea de a încheia tratate⁵⁴.

7.2. *Statul protejat* este un stat semi-suveran a cărui situație juridică nu diferă substanțial de cea a statului vasal, dar aceasta are o dinamică aparte generată de momente istorice ale apariției protectoratului, diferite față de cele în care s-au născut raporturile de vasalitate. Exemple de protectorate sunt: Tunisia sub protectorat francez (1882-1956); Cuba sub protectoratul Statelor Unite (1903), Republica Dominicană (1907) și Nicaragua (1911) sub protectoratul Statelor Unite. Efectele instituirii stării de protectorat pot să constea într-o

⁴⁵ După 1787, odată cu adoptarea noii Constituții, cele 13 State anterioare se unesc într-un singur stat cu organe centrale de conducere. Președintele este ales de un grup de electori și are drepturi foarte mari. Legătura dintre state este făcută pe baza unei Constituții care primește prin Convenție adeziunea statelor, dar este supusă ratificării legislaturii fiecărui stat. Deoarece justiția este paznicul Constituției și apără cu înverșunare organizarea statului federal, Statele Unite au devenit în scurtă vreme cel mai organizat și puternic stat federal - Alexianu, G., *Curs de drept*, p. 191 și urm.

⁴⁶ *Ibidem*, pp. 167-176.

⁴⁷ Organizarea imperiului german din a doua jumătate a secolului XIX apare ca un stat federal, în realitate apropiindu-se de un stat unitar menținut prin autoritate și forță. După primul război mondial, Germania apare ca un puternic stat federal, evoluând și transformându-se într-un stat unitar național. În prezent Germania este din nou un stat federal, având la bază Constituția din 1949.

⁴⁸ Alexianu, G., *Curs de drept*, pp. 194-203.

⁴⁹ Pe baza Constituției din 1936 a URSS s-a constituit o uniune de state federale complexă. În prezent Federația Rusă, conform Constituției din 12 decembrie 1993, este alcătuită din republici, teritorii, regiuni, orașe de importanță federală, o regiune autonomă, toate egale în drepturi, ca subiecte ale federației; a se vedea Drăganu, T., *Drept constituțional*, p. 227.

⁵⁰ Este utilizată și terminologia de „ierarhii de state” sau state „semi-suverane”.

⁵¹ Ceea ce caracterizează statul vasal nu este natura obligațiilor sale față de statul suveran, ci faptul că acestea i se impun forțat și cu un caracter perpetuu, ceea ce face ca ele să constituie o adevărată *capitis deminutio* pentru suveranitatea lui; Drăganu, T., *Drept constituțional*, p. 228.

⁵² Le Fur, L., *Précis de droit*, p. 99.

⁵³ Tratatul de la Paris din 1856 a prevăzut suveranitatea Turciei față de Principatele române.

⁵⁴ Se citează (Mc Nair) ca exemplu de raporturi de vasalitate cele dintre Marea Britanie și Republica Africa de Sud fundamentate pe Convenția de la Londra din 27 februarie 1884, potrivit căreia toate tratatele ce se doreau a fi încheiate de Republica Africa de Sud trebuiau aprobate în prealabil de autoritățile britanice. Deoarece tratatul de extrădare din 1895 încheiat între Olanda și Republica Africa de Sud nu fusese supus condiției aprobării amintite, unii juriști au propus informarea Guvernului britanic.

anexare sau într-o simplă reprezentare externă, sau în promovarea în comun a unor intense activități economice. În prezent este menționată în Europa existența a două protectorate: principatul de Lichtenstein sub protectoratul Elveției și Monaco sub protectoratul Franței⁵⁵.

În cazul statelor aflate sub protectorat capacitatea de încheia tratate este limitată sau nu există. Dreptul de a încheia tratate și limitele exercițiului acestuia reiese din conținutul raportului dintre statul protector și statul protejat, astfel cum sunt acestea fixate prin tratatul sau tratatele de bază referitoare la protectorat. Existența unui regim de protectorat nu presupune inexistența personalității juridice a statului protejat⁵⁶.

7.3. *Statele sub tutela internațională (Trusteeship)*⁵⁷ sunt întâlnite în perioada postbelică în sistemul organizat de ONU, urmărindu-se coordonarea și protecția populațiilor bășinașe din fostele colonii, într-o manieră dezvoltătoare a unui statut propriu, chiar statal. În sistemul Cartei ONU tutela internațională se poate realiza fie prin intermediul unor state împuternicite prin acorduri încheiate de ele cu ONU, fie în mod direct de către organele ONU, îndeosebi a Consiliului de Tutelă.

8. *Statele cu neutralitate permanentă* au personalitate juridică internațională completă⁵⁸ dar capacitatea acestora de a încheia tratate este limitată. Această limitare decurge inerent din statutul de neutralitate al acestor state. Pe plan teoretic, apare discuția dacă această capacitate limitată afectează sau nu dreptul de a încheia tratate în toate domeniile, chiar dacă în acest fel s-ar contraveni statutului de neutralitate al acestor state. De asemenea s-a pus problema dacă statutul de neutralitate afectează capacitatea de a încheia tratate. Răspunsurile sunt diferite în literatura de specialitate⁵⁹. Sunt enumerate printre statele cu neutralitate permanentă, tradițională sau nu, cazurile Belgiei⁶⁰, Luxemburgului⁶¹, Elveției⁶², Laos⁶³ etc.

⁵⁵ Geamănu, G., *Dreptul internațional*, p. 191.

⁵⁶ CIJ într-una din cauzele soluționate a apreciat că Marocul (aflat la acea dată sub protectorat) „și-a menținut personalitatea sa ca stat în dreptul internațional” – a se vedea *Drepturi ale cetățenilor Statelor Unite ale Americii în Maroc* (Franța versus Statele Unite ale Americii), 1952, p. 176.

⁵⁷ Sistemul tutelei este o versiune mai nouă a sistemului originar (sistemul mandatelor), dar are același obiectiv general (supravegherea internațională până la momentul când populația bășinașă își hotărăște statutul). Consiliul de Tutelă, organ al ONU este subordonat Adunării Generale și are rolul de a supraveghea teritoriile care nu se autoguvernează și sunt desemnate drept teritorii sub tutelă. În 1950 existau unsprezece teritorii sub tutelă și șapte state aveau calitatea de tutori. Africa de Sud a refuzat multă vreme să-și plaseze teritoriul mandatat (Africa de Sud-Vest) în sistemul de tutelă și până nu demult „rămăsese singura problemă nerezolvată lăsată de cel de-al doilea război mondial”. În 1989 în schimbul retragerii trupelor cubaneze din Angola, Africa de Sud a fost de acord să pună în mișcare procesul de autodeterminare. Din cele unsprezece teritorii, numai unul singur (teritoriul aflat sub tutela SUA în Insulele Pacificului) nu și-a dobândit independența. Acest teritoriu, aflat sub supravegherea Consiliului de securitate, a fost declarat „teritoriu strategic” pentru a conveni intereselor militare și de securitate ale SUA în Pacific. SUA are dreptul de veto în legătură cu orice acțiune de natură să-i prejudicieze interesele sale.

⁵⁸ A se vedea Anghel, I.M., *Dreptul tratatelor*, I, p. 255; Geamănu, G., *Dreptul internațional*, pp. 184-188; Ecobescu, N., Duculescu, V., *Dreptul tratatelor*, pp. 25-26.

⁵⁹ *Idem*.

⁶⁰ Belgia a dobândit statut de neutralitate prin protocolul din 20 ianuarie 1831, care hotărăște separarea Belgiei de Olanda. Potrivit articolului 5 Belgia este un stat neutru permanent. Cele 5 puteri (Austria, Anglia, Franța, Prusia, Rusia) îi garantează neutralitatea permanentă, precum și integritatea și inviolabilitatea teritoriului său. Acest protocol a fost confirmat prin Tratatul din 26 iunie 1831. Printr-un tratat din 1839, Olanda se obligă în cele din urmă la respectarea neutralității Belgiei.

⁶¹ Marele Ducat al Luxemburgului a dobândit neutralitate prin Tratatul din 11 mai 1867, semnat la Londra de puterile semnatare ale tratatului din 1839, și de Italia. Neutralitatea Luxemburgului a fost recunoscută de toate puterile semnatare: Austria, Belgia, Franța, Marea Britanie, Italia, Țările de Jos și Prusia, precum și garantată de aceste puteri, cu excepția Belgiei care era neutră. În 1914 Germania a încălcat neutralitatea Luxemburgului. Regimul de neutralitate a fost abrogat prin condițiile de pace impuse în 1919-1920 de Puterile Centrale. Deoarece neutralitatea Luxemburgului,

9. Organizațiile internaționale au o capacitate juridică limitată, potrivit competențelor conferite de state prin actul de constituire a organizației⁶⁴.

Capacitatea acestora de a încheia tratate rezultă din calitatea de subiecte ale dreptului internațional pe care o dețin.

Convenția de la Viena din 1986 consacră capacitatea acestor subiecte de a încheia tratate internaționale. Sigur că această capacitate trebuie să se manifeste potrivit scopurilor și funcțiilor organizației⁶⁵. Potrivit Convenției din 1986 „capacitatea unei organizații internaționale⁶⁶ de a încheia tratate este guvernată de regulile acestei organizații”⁶⁷.

10. Capacitatea șefilor de triburi și a popoarelor indigene de a încheia tratate a fost deseori ridicată în doctrina de specialitate și în practica internațională.

Făcând un examen riguros pe baza criteriilor oferite de dreptul internațional numeroși specialiști⁶⁸ au apreciat că tratatele încheiate de popoarele indigene nu se circumscriu exigențelor pretinse de validitatea tratatelor internaționale. Totuși, în practică s-a făcut apel la anumite situații speciale, conferindu-se valoare juridică internațională anumitor acorduri încheiate de asemenea entități. Printre aceste cazuri sunt enumerate anumite înțelegeri încheiate de triburile indiene anterior adoptării actului „*The Indian Appropriation Act*”⁶⁹ din 3 martie 1871.

Cazul așa numitelor „entități tribale” este calificat de unii specialiști ca fiind un caz tratat într-o manieră injustă de factorii politici statali și chiar de către comunitatea internațională. Este vorba de consecințele tratării și asimilării triburilor în cadrul societății dominante aflate pe teritoriul unui stat, devenind astfel subiecte de drept intern, neputând astfel deveni parte la tratate. Descalificarea entităților tribale are ca efect invocarea

conform tratatului, este demilitarizată a determinat specialiștii să susțină că Luxemburgul neutru a fost autorizat să intre în Societatea Națiunilor – a se vedea Fauchille, P., *Traité de droit*, p. 714.

⁶² Elveția a semnat cu Franța în 1521 un tratat de pace perpetuă, tratat care a fost reînnoit cu Louis al XIV-lea la 4 septembrie 1663. Prin alte tratate Elveția și-a creat relații de prietenie cu aproape toate țările din Europa. În 1815, în Congresul de la Viena și cel de la Paris puterile europene au efectuat declarații exprese prin care recunoșteau într-un mod autentic neutralitatea permanentă a Elveției.

⁶³ În 1962 la Conferința de la Geneva pentru Laos, statele participante au efectuat o declarație în termenii următori: „Potrivit voinței guvernului și poporului regatului Laos, exprimată la 9 iulie 1962 în declarația guvernului Laos cu privire la neutralitate, recunosc și vor respecta prin toate mijloacele, neutralitatea Laosului”.

⁶⁴ Ecobescu, N., Duculescu, V., *Dreptul tratatelor*, p. 26.

⁶⁵ În acest sens s-a pronunțat și CIJ prin Avizul consultativ privind *Despăgubiri pentru prejudicii suferite în serviciul Organizației Națiunilor Unite*, 1949: „în timp ce un stat posedă totalitatea drepturilor și îndatoririlor internaționale recunoscute de dreptul internațional, drepturile și îndatoririle unei astfel de entități, precum organizația, trebuie să depindă de scopurile și funcțiile sale, astfel cum sunt specificate sau rezultând implicit din documentele sale constitutive și dezvoltate în practică”, p. 180.

⁶⁶ Sensul noțiunii de „organizație internațională” este cel consacrat de dreptul internațional și precizat de Comisia de Drept Internațional, adică o organizație alcătuită în principal din state și în mod excepțional din alte organizații internaționale în număr foarte mic și cuprinzând eventual membri asociați care nu sunt încă state sau pot fi chiar alte organizații internaționale - ONU, Doc. A/Conf.129/4, 1 mai 1985, p. 20 și urm.

⁶⁷ Potrivit Convenției din 1986 de la Viena privind dreptul tratatelor între state și organizații internaționale sau între organizații internaționale „regulile organizației” sunt cuprinse în actele constitutive ale organizației, în deciziile și rezoluțiile adoptate în conformitate cu actele menționate precum și rezultă din practica stabilită a organizației.

⁶⁸ Max Huber apreciază că popoarele indigene nefiind considerate membre ale comunității națiunilor, înțelegerile pe care le încheie acestea nu intră în categoria tratatelor internaționale.

⁶⁹ După adoptarea acestui act triburile indiene devin componentă a națiunii americane, încetând să mai dețină capacitate distinctă de a încheia tratate internaționale.

aplicării clauzei *rebus sic stantibus* în materia tratatelor. Constatarea care se impune este că schimbarea fundamentală a împrejurărilor, constând în dispariția entităților tribale ca entități suverane dotate cu capacitate internațională, este argumentul principal pentru a legifera degajarea statelor de obligațiile lor convenționale.

În prezent, există indicii că entitățile tribale trebuie recalificate, iar tratatele încheiate de aceste să fie considerate ca fiind valabile din punct de vedere internațional. Asemenea indicii sunt oferite pe cale jurisprudențială⁷⁰, de doctrină⁷¹, de noile schimbări aduse de evoluția dreptului internațional⁷².

11. Insurgenților și mișcărilor de eliberare națională dreptul internațional contemporan le recunoaște o capacitate specifică de a încheia tratate internaționale, punându-se problema calității de subiecte de drept internațional a acestora.

Dobândirea calității de subiect de drept internațional are ca efect posibilitatea acestor entități de a exercita drepturi potrivit dreptului internațional. Există opinii potrivit cărora existența mișcării de eliberare nu atrage în mod automat dobândirea calității de subiecte de drept internațional ci numai dacă sunt întrunite mai multe condiții, printre care⁷³ aceea de a avea un organ reprezentativ care să se manifeste în numele națiunii situată pe un teritoriu determinat. Chiar dacă nu s-au declarat state independente, popoarele care luptă pentru eliberare beneficiază de sprijin internațional politic⁷⁴, militar⁷⁵, uneori, material⁷⁶, umanitar⁷⁷ ceea ce presupune, sub aspect juridic, exercitarea

⁷⁰ În cauza *Talton versus Mayes* (1896) Curtea Supremă a trebuit să decidă asupra îndoielii de a ști dacă dispozițiile constituționale în materie penală se aplică dreptului penal al națiunii Cherokee. Curtea Supremă a decis că puterea locală de autoadministrare a națiunii Cherokee a existat înainte de adoptarea Constituției Statelor Unite, iar aceasta nu s-a modificat niciodată. De aceea, indienii ce trăiesc în rezervații nu beneficiază de protecția constituțională, dar se supun cutumelor și tradițiilor tribale. În acest fel, judecătorul american a afirmat existența unei sfere de competență duble și o ordine juridică dublă, cauzată de preexistența societăților tribale în raport cu statul. În aceeași măsură, aceasta presupune recunoașterea existenței unei entități străine în cadrul statului. Dacă indienii nu pot pretinde beneficiul dispozițiilor constituționale aceasta înseamnă că, ei nu sunt considerați subiecți americani, ci subiecți indieni supuși normelor tribale. Decizia recunoaște entitățile tribale ca fiind suverane și independente de constrângerile constituționale și ale legii federale cu excepția situației când Congresul limitează puterea lor tribală; printre alte cazuri judiciare în materie, amintim decizia din 1959 a Curții Supreme a SUA, pronunțată în speța *Williams versus Lee*, decizia pronunțată în 1991 în cauza *Blatchford versus Native Village of Noatak*.

⁷¹ Se consideră că dacă argumentul esențial și principal care a legitimat teza invalidității tratatelor (dispariția triburilor) nu mai este valabil, atunci s-ar putea afirma juridic că subzistă teza validității tratatelor.

⁷² În contextul actual evoluția dreptului internațional ridică problema autohtonilor, afirmând respectarea tratatelor în proiectul Declarației popoarelor autohtone.

⁷³ A se vedea cu privire la această problemă Preda-Mătășaru, A., *Tratat de drept*, p. 26; Năstase, A., Aurescu, B., Jura, C., *Drept internațional*, p. 106.

⁷⁴ Sprijinul politic are deseori consecințe importante, atât direct cât și indirect. Astfel, spre exemplu, țările musulmane și arabe au susținut pentru mult timp cauza palestiniană folosindu-și influența în diverse scopuri: pentru a câștiga bani ca ajutor pentru refugiați, pentru a presa alte țări să boicoteze Israelul, pentru a încuraja recunoașterea OEP ca purtător de cuvânt al poporului palestinian și astfel să plaseze cerințele palestinieni în agenda internațională. Astfel, cauza palestiniană a angajat superputeri în timpul războiului rece, rămânând apoi o trăsătură a politicilor regionale, deși mișcarea palestiniană însăși era slabă din punct de vedere militar. Prin opoziție, deși succesele militare ale talibanilor au dus la dominația a peste 90% din teritoriul afgan, opoziția combinată a Rusiei, SUA, Israelului, Chinei și a altor adversari ai mișcării, au privat-o de recunoașterea ca guvern legitim al Afganistanului și au făcut zadarnice eforturile talibanilor de a obține locuri în organizațiile internaționale. A se vedea Byman, D.L., Khalk, P., Hofman, B., Roseman, W. și Brannan, D., *Trends in Outside*. Propaganda este un instrument esențial pentru a genera sprijin politic și strângere de fonduri pentru orice insurecție contemporană.

⁷⁵ Statele oferă uneori sprijin militar direct alăturându-și forțele armate celor ale insurgenților. Astfel, talibanii, croații, bosniacii, forțele pro-CSI din Tadjikistan și alte câteva insurecții au obținut victorii asupra rivalilor lor în mare parte datorită sprijinului militar oferit de statele vecine – *idem*.

⁷⁶ Există chiar sublinieri critice în ce privește toleranța cu care se acceptă de comunitatea internațională acordarea acestui ajutor. Astfel, unor organizații ilicite le este relativ ușor să opereze în străinătate, mai ales în țările

unor drepturi cum sunt dreptul de a intra în raporturi cu alte state, dreptul de a primi asistență, dreptul de a încheia tratate, dreptul de a beneficia de protecția legii internaționale. Este bine de știut că recunoașterea unor asemenea facultăți depinde într-o mare măsură de politica internațională, de posibilitățile financiare pe care le are mișcarea de eliberare, pe de o parte, iar granița dintre acea mișcare dizidentă care rămâne la nivelul unui fenomen ilicit potrivit legii interne și mișcarea de eliberare supusă unor reglementări internaționale este deseori invizibilă.

democratice, unde grija față de libertățile civililor, presiunea politică exercitată de diasporă și alți factori au condus la o tolerare *de facto* a activităților de strângere de fonduri ale insurgenților.

⁷⁷ Este foarte adevărat că una din formele de ajutor dintre cele mai importante, și anume oferirea unui adăpost sigur, poate fi „acordată” datorită slăbiciunii unui stat și nu datorită unei politici deliberate. Aceasta se întâmplă atunci când statele nu pot să-și controleze granițele sau când controlează efectiv doar părți izolate ale țării.